

О.Ю. Давидова, д-р екон. наук, проф. (*ХДУХТ, Харків*)

В.В. Світлична, асист. (*ХДУХТ, Харків*)

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ В УМОВАХ КАРАНТИНУ

Глибокий вплив на процеси, що відбуваються у громадськості у сучасних умовах та пов'язані з формуванням нової ідеології, соціальної системи, розвитком культури, техніки та технологій, конвергенцією наук та побудовою на цій основі принципово нових технологій, обумовлює стрімкий розвиток інформації та інформаційно-комунікаційних технологій.

В усьому світі відбувається кардинальна зміна способу життя під впливом інформаційно-комунікаційних технологій у зв'язку із умовами, викликаними карантинними обмеженнями через пандемію COVID-19. Відбувається формування нового типу особистості, яка засвоює культурні норми, правила, зразки, пристосовуючись до обмежень та переваг актуальної культури.

Зміни в суспільному житті та культурі вимагають перебудови системи підготовки фахівців, вироблення нових технологій в освіті, що реалізують навчання людини необхідними соціальними та професійними компетенціями. З розвитком нових інформаційних технологій розширюється спектр інформаційних послуг, створюються умови для формування єдиного глобального інформаційного та освітнього простору.

У зв'язку з цим відбувається переформатування системи вищої освіти. Суспільством затребувана особистість, яка володіє фундаментальними знаннями та практичними навичками, володіє високим рівнем креативного та аналітичного мислення, навичками конструктивного пошуку під час вирішення особистісних завдань, здатна до творчої самоорганізації. Сучасна вища освіта має надавати впевненість в тому, що її отримання дозволить молодим фахівцям досягти високого соціального і професійного статусу, життєвого успіху, стати компетентними професіоналами.

У сучасних умовах в Україні набувають популярності інтерактивні дистанційні методи навчання, в основі яких лежить цілеспрямована та контрольована, самостійна та автономна робота здобувачів вищої освіти, які здатні самостійно обирати для себе місце, зручний та узгоджений розклад занять і консультацій з досвідченими викладачами кафедр.

Частковий або повний перехід на дистанційне навчання є серйозним перебудовуванням для всіх учасників освітнього процесу – викладачів та здобувачів вищої освіти. Питання впровадження та розвитку дистанційної освіти набуло першочергової актуальності.

Треба зазначити, що дистанційне навчання не може стати заміною очного, але воно може стати ефективним інструментом не тільки під час карантину. Систему дистанційної освіти можна розглядати як простір для професійного саморозвитку майбутніх фахівців.

Дистанційне навчання характеризується трьома інтегрованими факторами: технологічним, педагогічним та організаційним.

Характер технологічного фактору визначається інформаційними технологіями, що використовуються для розробки, доставки, підтримання навчальних дисциплін та навчального процесу в цілому. Педагогічний фактор визначається набором методів та прийомів, що застосовуються під час навчального процесу. Організаційний фактор характеризує специфіку організаційної структури закладу вищої освіти. Ідеальним варіантом дистанційного навчання є інтегроване навчальне середовище з оптимальним співвідношенням технологічних, педагогічних та організаційно-методичних компонент.

Технології дистанційного навчання, що використовуються у вищій школі сьогодні, можна поділити на три категорії:

- неінтерактивні (друковані матеріали, аудіо- та відеоносії),
- засоби комп'ютерного навчання (електронні підручники, комп'ютерне тестування та контроль знань, новітні засоби мультимедіа),
- відеоконференції – розвинені засоби телекомунікації по аудіо- та відеоканалах і комп'ютерних мережах.

Основним фактором під час вибору інформаційних технологій як засобів навчання має бути їх освітній потенціал. Однак у реаліях вибір засобів залежить не стільки від їх педагогічного потенціалу і вартості, скільки від їх розповсюдженості.

За умов дистанційного навчання під час карантину сьогодні використовують такі інструменти:

- Moodle – безкоштовна платформа з широкими можливостями кастомізації. Є безліч плагінів для розширення функціоналу. Вимагає навичок web-розробки для адміністрування;
- iSpring – платформа, орієнтована для корпоративного сектору. Готова до роботи відразу після реєстрації. Підтримка всіх видів навчальних матеріалів, вебінари, детальна статистика і редактор курсів, що дозволяє швидко створити курси та тренажери з документів і відео;

– WebTutor – модульна HRM-платформа, що дозволяє не тільки вибудувати навчання, але і всі HR-процеси, оцінку компетенції. Складна система з широкими можливостями;

– Teachbase – хмарна платформа для навчання. Є вбудований редактор курсів – сторінка з курсом збирається на Tilda, як звичайна посадкова сторінка;

– e-Front – це гнучка корпоративна платформа управління навчанням з відкритим вихідним кодом, що ідеально підходить для навчання як викладачів, так і здобувачів вищої освіти. Програмний продукт e-Front від компанії Epignosis призначений для повноцінної організації віртуального навчального середовища та освітніх даних. Система, створена компанією-розробником США, позиціонується як найбільш адаптована корпоративна LMS-система.

У Харківському державному університеті харчування та торгівлі дистанційне навчання здійснюється шляхом використання платформи e-Front, яка передбачає широкий спектр можливостей для повноцінної підтримки процесу навчання, а також різноманітні способи надання навчального матеріалу, перевірки знань та контролю успішності. Також застосовуються чат-технології з використанням платформи Zoom: заняття проводяться синхронно, усі учасники мають одночасний доступ до чату. Вебзаняття – дистанційні лекції, конференції, семінари, ділові ігри, лабораторні та практичні заняття, які проводяться за допомогою засобів телекомунікацій та інших можливостей мережі Інтернет.

Необхідно зазначити особливості та переваги застосування під час дистанційного навчання сервісу e-Front:

1. Сучасність: система заснована на технологіях HTML5, має адаптивний інтерфейс, оптимізований для взаємодії на різних пристроях (ПК, планшетах, мобільних пристроях).

2. Масштабованість: продукт без роботи лінійно масштабується для швидкого задоволення зростаючої бази користувачів та попиту.

3. Інтегрованість: використовує технологію єдиного входу (англ. Single Sign On) в систему за допомогою служб Active Directory, OpenLDAP і SAML 2.

4. Інтеграція з системами третіх сторін підтримується на основі зрозумілих API-інтерфейсів, побудованих за методологією REST.

5. Налаштування: програмне забезпечення без роботи налаштовується за допомогою спеціального плагіна. Вихідний код платформи доступний.

Важливим інтегрованим фактором типології дистанційного навчання є сукупність педагогічних методів і прийомів, що

використовуються під час навчання. За способом комунікації викладачів та здобувачів вищої освіти ці методи та прийоми можна класифікувати таким чином.

1. Методи навчання за допомогою взаємодії здобувачів освіти з освітніми ресурсами за мінімальної участі викладача та інших здобувачів освіти (самонавчання). Для розвитку цих методів характерний Мультимедіа-підхід, коли за допомогою різноманітних засобів створюються освітні ресурси: друковані, аудіо- та відео-матеріали, навчальні матеріали, що доставляються комп'ютерними мережами. До них належать інтерактивні бази даних, електронні журнали та комп'ютерні навчальні програми (електронні підручники).

2. Методи індивідуалізованого викладання та навчання, для яких характерні взаємини одного здобувача освіти з одним викладачем або одного здобувача освіти з іншим здобувачем освіти (навчання «один до одного»).

3. Методи, в основі яких лежить надання здобувачам освіти навчального матеріалу викладачем, за якого здобувачі освіти не виконують активну роль в комунікації (навчання «один до багатьох»).

4. Методи, для яких характерна активна взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу.

Із метою класифікації дистанційного навчання за педагогічними принципами, що лежать в основі їх навчальної практики, доцільно виділити такі принципи тематичних систем освіти:

- інтерактивність навчального процесу;
- навчання як діалог;
- адаптивність навчання;
- гнучкість навчального матеріалу;
- «передаваність» навчального матеріалу в дистанційній освіті;
- активність здобувача освіти.

Успіх дистанційного навчання залежить від активної взаємодії всіх учасників освітнього процесу, технічних можливостей та, насамперед, навичок викладачів у сучасних інформаційних та цифрових технологіях.

Навчання у вищій школі має орієнтувати здобувачів освіти на придбання конкретних навичок, знань та умінь, необхідних у майбутній професійній діяльності. Стратегічне завдання вищої школи України сьогодення – створювати умови для розвитку та саморозвитку особистості здобувача освіти.